

III. FORMACJA LITURGICZNA

Ks. Czesław Krakowiak

Dla kogo sakrament namaszczenia chorych?

Wydana w 1963 r. *Konstytucja o liturgii świętej* nie tylko stwierdzała, że sakrament nazywany dotychczas „ostatnie namaszczenie” (*extrema unctio*) „lepiej nazywać «namaszczeniem chorych» (*unctio infirmorum*), ale także przypominała, iż nie jest on przeznaczony jedynie „dla tych, którzy znajdują się w ostatecznym niebezpieczeństwie utraty życia” (KL 73). Następnie po ukazaniu się w 1972 r. nowego rytuału *Ordo unctionis infirmorum eorumque pastoralis curae* zawierającego nie tylko liturgię sakramentu określanego już wyłącznie „namaszczenie chorych”, ale także inne formy duchowej pomocy Kościoła chorym i osobom w podeszłym wieku, w praktyce pastoralnej Kościoła nastąpiła zmiana odnośnie do określania podmiotu tego sakramentu. Od tego czasu nastąpiło wyraźne odejście od rozumienia sakramentu namaszczenia jako bezpośredniego przygotowania na śmierć i w konsekwencji udzielania go praktycznie w ostatnich momentach życia chrześcijanina. Podkreśla się natomiast, że jest to sakrament na czas poważnej i groźnej choroby i zaawansowanej starości. Jednocześnie coraz częściej duszpasterze, zwłaszcza w czasie rekolekcji i misji zachęcają, aby sakrament namaszczenia przyjmowali także ci, którzy np. ukończyli 65. rok życia albo sami uważają, że ich choroba jest na tyle poważna i groźna, iż mogą otrzymać ten sakrament. Za zjawisko pozytywne należy uznać odejście od udzielania sakramentu namaszczenia jedynie *in extremis*, jednak niewłaściwe jest proponowanie go w sytuacjach nieuzasadnionych przez prawo kościelne. Dlatego w pewnych wypadkach można nawet mówić o „zbanalizowaniu” czy „dewaluacji” sakramentu przeznaczonego dla ciężko chorych i cierpiących z powodu starości. Wydaje się więc wskazane przypomnienie zdrowej nauki Kościoła o podmiocie i właściwym czasie udzielania namaszczenia chorych, zawartej w jego zwyczajnym nauczaniu.

I. PODMIOT SAKRAMENTU NAMASZCZENIA CHORYCH

Katechizm Kościoła katolickiego nr 1528 przypomina, że „stosowny czas na przyjęcie namaszczenia chorych zachodzi wtedy, gdy wierny staje wobec niebezpieczeństwa śmierci z powodu choroby lub starości”.

Według *Kodeksu prawa kanonicznego* kan. 1004 - § 1. „Namaszczenia chorych można udzielić wiernemu, który po osiągnięciu używania rozumu, znajdzie się w niebezpieczeństwie śmierci na skutek choroby lub starości. § 2. Sakrament ten wolno powtórzyć, jeśli chory po wyzdrowieniu znowu ciężko zachoruje lub jeśli w +czasie trwania tej samej choroby niebezpieczeństwo stanie się poważniejsze”.

Kan. 1007: „Nie wolno udzielać namaszczenia chorych tym, którzy uparcie trwają w jawnym grzechu ciężkim”.

Podmiot sakramentu namaszczenia chorych określa dokładniej rytuał *Sakramenty chorych* (wyd. 2 poprawione, Katowice 1993, nry 8-15):

1. Sakramentu tego można udzielić także chorym **przed operacją chirurgiczną**, „jeżeli przyczyną operacji jest niebezpieczna choroba” (nr 10; por. KKK nr 1515).

2. **Osobom „w podeszłym wieku**, których siły opuszczają, można udzielić namaszczenia chorych również wtedy, gdy nie zagraża im niebezpieczna choroba” (nr 11).

3. **„Dzieciom również** należy udzielić namaszczenia chorych, jeżeli osiągnęły taki poziom umysłowy, że ten sakrament może im przynieść pocieszenie. W razie wątpliwości, czy osiągnęły używanie rozumu, należy udzielić sakramentu” (nr 12; por. KPK kan. 1005).

4. „Chorym, którzy stracili przytomność lub używanie rozumu, należy udzielić sakramentu, jeżeli istnieje prawdopodobieństwo, że jako wierzący prosiliby o to, gdyby byli przytomni” (nr 14; por. KPK kan. 1006). Wynika stąd, że w zwyczajnej sytuacji **ksiądz może udzielić sakramentu tylko wtedy**, gdy zna tę osobę, która jest już nieprzytomna, lub ktoś w sposób odpowiedzialny mógłby zaświadczyć, że jest to osoba ochrzczona, praktykująca i na pewno pragnęłaby przyjąć sakramenty Kościoła w niebezpieczeństwie śmierci. Jeśli warunki te nie mogą być spełnione, nie udziela się żadnych sakramentów, gdyż te są tylko dla tych, którzy przyjęli chrzest, posiadają wiarę i rozumnie o nie proszą.

5. **Nigdy nie udziela się żadnego sakramentu umarłym**. Ksiądz wezwany do chorego, który już umarł, modli się do Boga za zmarłego, „aby go uwolnił od grzechów i przyjął litościwie do swego Królestwa; **namaszczenia natomiast niech nie udziela**” (nr 15).

6. Jeśli istnieje **poważna i uzasadniona wątpliwość**, czy chory rzeczywiście już umarł, można udzielić mu sakramentu namaszczenia **bez żadnego warunku**.

7. Zamieszczony w rytuale wyd. 1 i 2 obrzęd „Warunkowe udzielanie namaszczenia chorych” powinien nosić tytuł **„Namaszczenie w przypadku wątpliwości, czy chory jeszcze żyje”**. **Nie stosuje się więc formuły „Jeśli żyjesz...”** lecz formułę zwyczajną: „Przez to święte namaszczenie...” (nr 196, 2. wyd. rytuału; por. „Notitiae” 20 [1983] s. 553). Nie używa się również formuły warunkowego rozgrzeszenia. Zmianę tę wprowadzono po wydaniu nowego kodeksu.

II. UDZIELANIE SAKRAMENTU NAMASZCZENIA CHORYCH W WIELKIM ZGROMADZENIU WIERNYCH

Rytuał (Rozdział IV) przewiduje także udzielanie sakramentu namaszczenia chorych w czasie pielgrzymek, spotkań diecezjalnych, dni chorych dla danego miasta lub parafii, zjazdów stowarzyszeń chorych (por. nr 107 i nry 108-109). Każdą tego rodzaju wspólnotową celebrowanie sakramentu namaszczenia chorych należy wcześniej „odpowiednio przygotować pod względem duszpasterskim tak chorych, mających przyjąć święte namaszczenie, jak i pozostałych wiernych, chorych oraz zdrowych, którzy tam będą obecni” (nr 109). Wszyscy mający przyjąć sakrament namaszczenia chorych powinni wcześniej przystąpić do sakramentu pokuty i pojednania (nr 110).

Osobom w podeszłym wieku można wtedy także udzielać sakramentu namaszczenia chorych, ale zawsze zachowując sens numeru 11, który wyraźnie mówi, że chodzi jedynie o tych, „których siły opuszczają, również wtedy, gdy nie zagraża im niebezpieczna choroba” (nr 11). W świetle tego stwierdzenia **poważnym nadużyciem jest**

coraz bardziej rozpowszechniająca się praktyka zachęcania do przyjmowania sakramentu namaszczenia wszystkich, którzy np. ukończyli 65 lat, a nawet tych, którzy tylko aktualnie „źle się czują”.

W świetle teologii sakramentu namaszczenia chorych oraz aktualnie obowiązującego prawa kościelnego jest to bowiem **sakrament na czas poważnej choroby i zaawansowanej starości**. Przez modlitwę Kościoła i znak świętego namaszczenia Chrystus pomaga i umacnia chrześcijanina mocą Ducha Świętego, aby w sposób zbawienny dla siebie i Kościoła przyjął cierpienie i przezwycięzył wszelkie trudności związane z ciężką chorobą i dolegliwościami towarzyszącymi starości (por. formuła sakramentalna). Zatem **niedopuszczalne jest masowe udzielanie sakramentu namaszczenia** w czasie misji czy rekolekcji wszystkim, którzy odpowiednio zachęceni pragną go przyjąć, ale nie są w niebezpieczeństwie z powodu choroby lub starości.

III. DUSZPASTERSTWO CHORYCH

Troska Kościoła o chorych nie ogranicza się jedynie do udzielania im sakramentu namaszczenia. Zanim duszpasterz pójdzie z sakramentem namaszczenia do chorego lub osoby w starszym wieku, powinien wcześniej wykorzystać inne formy religijnej i liturgicznej posługi. Rytuał zaleca najpierw odwiedzanie chorych (Rozdział I) celem ich ewangelizacji, a nawet zorganizowanie im zwykłej ludzkiej pomocy. Następnie chorym zanoszą się Komunię św. (Rozdział II). Udzielanie sakramentu namaszczenia stanowi dopiero ostatni i szczytowy etap duszpasterstwa chorych (Rozdział III).

Przez takie posługiwanie chorym będą oni objęci stałą opieką duszpasterską w czasie całego trwania ich choroby (starości). Proboszcz, jego współpracownicy oraz świeccy będą wtedy obecni przy tych członkach wspólnoty parafialnej, które cierpią, niosąc im duchową, a w razie potrzeby także materialną pomoc. W zanoszeniu chorym Komunii św. księżcy wspomagają diakoni i nadzwyczajni szafarze Komunii św., którzy powinni już być w większości parafii. Tylko dzięki ich posłudze wierni chorzy i starzy będą mogli w miarę często posilać się Ciałem Chrystusa, zwłaszcza w niedziele i święta.

Literatura:

Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja i nawrócenie. Program duszpasterski na rok 1995/96*. Red. E. Szczotok, A. Liskowacka, Katowice 1995, s. 479-595.

Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja i nawrócenie. Sakramenty uzdrowienia. Pomoce duszpasterskie w VI roku nowenny 1995/96*. Red. E. Szczotok, A. Liskowacka, Katowice 1995, s. 109-136.

Jan Paweł II, List apostolski *Salvifici doloris* o chrześcijańskim sensie ludzkiego cierpienia, w: Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja i nawrócenie. Sakramenty uzdrowienia...*, s. 227-261.

J. Stefański, *Sakrament chorych*, Gniezno 2000.